

УДК 657:631:004.9:339.562

Л. В. Гуцаленко,

д. е. н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5181-8652>

В. А. Вакуленко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. проф. Й. С. Завадського,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7019-1832>

Ю. Лю,

доцент Школи бізнесу,

Новий Західний Університет, Каліфорнія, США

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-2141-9041>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.10.203

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ТОВАРАМИ КРИТИЧНОГО ІМПОРТУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

L. Gutsalenko,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxes,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

V. Vakulenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Prof. Y. S. Zavadsky Department of Management, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Y. Liu,

Associate Professor at the School of Business, New Western University, USA

DIGITAL TRANSFORMATION OF ACCOUNTING AND CONTROL SYSTEMS FOR THE MANAGEMENT OF CRITICAL IMPORT GOODS IN THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті досліджено цифрову трансформацію обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту в аграрному секторі, що функціонує під впливом значних економічних, логістичних та безпекових викликів. Особлива увага зосереджена на тому, що безперервне постачання таких товарів є важливою передумовою стабільності аграрного виробництва та продовольчої безпеки держави. Розкрито зміст понять диджиталізації, цифровізації та цифрової трансформації, акцентуючи увагу на їх відмінностях і практичному значенні для управлінських процесів. Окреслено, що цифрова трансформація виходить за межі простого впровадження інформаційних технологій і передбачає системну зміну підходів до формування, обробки та використання обліково-контрольної інформації. Обґрунтовано, що в аграрному секторі цифрова трансформація обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту проявляється у переході до інтегрованих інформаційних систем, які забезпечують прозорість руху ресурсів, підвищують оперативність прийняття рішень та сприяють узгодженості дій між учасниками ланцюгів постачання. Узагальнено ключові напрями впровадження цифрових рішень, серед яких автоматизація облікових процесів, використання аналітичних платформ, інтеграція даних у режимі реального часу та підвищення рівня контролю за використанням ресурсів. Окремо акцентовано увагу на бар'єрах цифрової трансформації, зокрема технічних, організаційних та інституційних, що стримують її впровадження в сільськогосподарських підприємствах.

The article examines the distinctive features of the digital transformation of accounting and control support for the management of critical import goods within the agricultural sector. The relevance of the study is obfuscated by the growing necessity to ensure the effective formation, monitoring, and utilization of resources that are strategically essential for the sustainable functioning of agricultural production under contemporary economic challenges and heightened market uncertainty. The purpose of the article is to substantiate the conceptual foundations of the digital transformation of accounting and control support, as well as to identify its specific characteristics, functional dimensions, and practical areas of application in the management of critical import goods in the agricultural sector. The study clarifies the essence of the concepts of digitization and digitalization and determines their role in the modernization of management processes. Particular attention is devoted to revealing the substantive characteristics and specific features of digital transformation in the activities of agricultural enterprises, as well as in the system of accounting and control support for managing critical import goods. The paper systematizes the key areas of application of digital technologies and solutions that constitute the basis for improving the efficiency, coherence, transparency, and analytical value of management information. It is established that digital transformation facilitates the transition toward an integrated and adaptive model of accounting and control support capable of ensuring operational responsiveness, data reliability, and enhanced managerial coordination. The study also identifies the principal barriers to the implementation of digital transformation processes within the accounting and control system, including technological, organizational, institutional, and financial constraints. It is substantiated that the implementation of digital approaches in the management of critical import goods contributes to enhancing the effectiveness of accounting and control procedures, strengthening analytical support, minimizing operational risks, and improving the quality and validity of managerial decision-making. The theoretical significance of the research lies in the further development of scientific approaches to understanding the digital transformation of accounting and control systems in the agricultural sector. The practical significance is determined by the possibility of applying the obtained results to improve enterprise systems for managing import operations and critical supply flows. Prospects for further research are associated with the development of applied models and methodological tools for integrating digital technologies into the accounting and control systems of agricultural enterprises.

Ключові слова: аграрний сектор, імпорт в аграрному секторі, критичний імпорт, обліково-контрольне забезпечення, цифрова трансформація.

Key words: agricultural sector, import in the agricultural sector, critical import, accounting and control support, digital transformation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах сучасних трансформацій економіки України, зумовлених воєнними викликами та необхідністю адаптації до глобальних ринкових змін, особливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування аграрного сектору. Важливу роль у цьому процесі відіграє імпорт ресурсів, без яких неможливе здійснення виробничої діяльності, зокрема насіння, засобів захисту рослин, мінеральних добрив, техніки та обладнання. Такі товари мають критичне значення для підтримання виробничих процесів, що обумовлює підвищені вимоги до якості управління ними.

У цьому контексті актуалізується питання цифрової трансформації обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту. Використання сучасних циф-

рових технологій створює можливості для підвищення достовірності облікових даних, оперативності контролю та ефективності управлінських рішень. Водночас у практиці діяльності сільськогосподарських підприємств спостерігається недостатній рівень інтеграції облікових і контрольних систем із цифровими інструментами, що призводить до фрагментарності інформації, затримок у її обробці та обмеженості аналітичних можливостей.

Додаткові труднощі пов'язані з ускладненням логістичних процесів, коливанням валютного курсу та змінами умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що підвищує вимоги до якості інформаційного забезпечення управління. За таких умов традиційні підходи до організації обліку і контролю не забезпечують належного рівня оперативності та узгодженості даних. Це зумовлює необхідність впровадження цифрових рішень, які дозволяють інтегрувати облікові та контрольні функції,

забезпечити їх автоматизацію та підвищити ефективність використання інформації.

Враховуючи зазначене, проблема цифрової трансформації обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту в аграрному секторі є актуальною як у теоретичному, так і практичному аспектах, що зумовлює доцільність її подальшого дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

До питання цифрової трансформації обліково-контрольного забезпечення звернулись у своїх дослідженнях деякі вітчизняні вчені. Зокрема, Т. О. Мулик окреслено сучасний стан та стратегічні пріоритети цифрової трансформації обліково-контрольних процесів підприємств [1]. Також у своїй праці В. М. Панасюк та Т. В. Проказюка проаналізували особливості цифровізації обліку та контролю експортних операцій [2]. Теоретичні підходи цифрової трансформації облікових систем підприємств аграрної сфери дослідили О. А. Польова, І. В. Манеляк та П. О. Маліцький [3]. Особливості цифровізації бізнес-процесів сільськогосподарських підприємств проаналізовані у дослідженні Р. К. Е. Фернандеса [4].

Не дивлячись на значущість досліджуваного питання, загалом воно недостатньо вивчене вітчизняними науковцями. Тому існує потреба у теоретичному обґрунтуванні цифрової трансформації обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту в аграрному секторі.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є теоретичне обґрунтування цифрової трансформації обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту в аграрному секторі з урахуванням сучасних викликів глобальної нестабільності, воєнного стану та необхідності підвищення прозорості, оперативності й аналітичності облікової інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття цифрової трансформації пов'язано з такими термінами, як діджиталізація та цифровізація. Як зазначає у своєму дослідженні Є. В. Коломонець, діджиталізація (digitalization) означає переведення аналогових даних і процесів у цифрову форму з метою автоматизації

повсякденних операцій та підвищення ефективності обробки інформації. Вона зазвичай охоплює окремі напрями діяльності, зокрема оцифрування документів, створення електронних баз даних, автоматизацію облікових чи фінансових процедур. Такий підхід дозволяє оптимізувати робочі процеси, однак не передбачає глибоких змін у бізнес-моделі чи стратегії підприємства. Фактично діджиталізація виступає початковим етапом цифрових змін.

Цифровізація (digitization), хоча інколи використовується як тотожне поняття, має ширший зміст. Вона передбачає комплексне впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності підприємства. На відміну від діджиталізації, цифровізація спрямована не тільки на автоматизацію окремих процесів, але й на їх інтеграцію та загальну оптимізацію діяльності. У цьому контексті вона створює передумови для організаційних змін і виступає основою для подальшої цифрової трансформації підприємства [5].

Цифрова трансформація, у свою чергу, не передбачає лише впровадження технологій. Її варто розуміти як стратегічний процес фундаментальних змін, що відбувається в усіх аспектах бізнесу. Він полягає у комплексному використанні цифрових технологій та інновацій підприємствами, що забезпечує підвищення ефективності, гнучкості та конкурентоспроможності. Також підприємства таким чином переосмислюють власну ціннісну пропозицію, корпоративну культуру та методи управління. Цей процес стосується в цілому усіх аспектів діяльності підприємства, у тому числі обліку та контролю [5].

У діяльності сільськогосподарських підприємств цифрова трансформація охоплює низку процесів, які передбачають комплексне впровадження цифрових технологій в усі напрями їх діяльності. Зокрема, забезпечується цифрова трансформація виробничих процесів, за допомогою цифрових технологій контролюють виконання робіт та якість продукції, організовують комунікацію з командою та клієнтами, крім того, використовують цифрові технології у логістиці та поставках. Тобто, у цьому контексті цифрова трансформація пов'язана з імпортом критично важливих товарів для сільськогосподарських підприємств, тобто пов'язана безпосередньо з управлінням товарами критичного імпорту [4].

Цифрову трансформацію обліково-контрольного забезпечення в аграрному секторі доцільно розуміти як системний процес оновлення підходів до формування, обробки та ви-

користання облікової інформації з одночасним посиленням контрольних функцій на основі сучасних цифрових рішень. Йдеться не тільки про автоматизацію окремих процедур, але про інтеграцію інформаційних систем, які забезпечують прозорість руху ресурсів, своєчасність отримання даних і підвищення якості управлінських рішень.

Варто зазначити, що цифрова трансформація обліково-контрольного забезпечення у цьому контексті відрізняється від традиційної моделі. Загалом у діяльності підприємств це полягає у переході від фрагментарного та переважно постфактум відображення господарських операцій до безперервного формування інформації та її використання у процесі прийняття управлінських рішень. Відбувається зміщення акценту з фіксації результатів на забезпечення їх своєчасного контролю, узгодженості та прозорості на всіх етапах діяльності. Для забезпечення управління товарами критичного імпорту це означає підвищення оперативності відстеження їх руху, можливість швидко реагування на відхилення та більш обґрунтоване планування потреб у ресурсах з урахуванням динаміки зовнішнього середовища [2].

Передбачається використання цифрових технологій, які створюють умови для ефективного обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту. Враховуючи специфіку цифрової трансформації обліку та контролю, а також цифрової трансформації у діяльності сільськогосподарських підприємств, у Таблиці 1 доцільно охарактеризувати основні технології, які використовують у цьому контексті.

Доцільно врахувати, що впровадження цифрової трансформації обліково-конт-

рольного забезпечення в аграрному секторі пов'язане не тільки з перевагами, але й з певними обмеженнями практичного характеру. Насамперед це потреба у відповідному рівні підготовки персоналу, оскільки ефективність використання цифрових інструментів напряму залежить від кваліфікації працівників та їх здатності працювати з оновленими підходами до обліку і контролю. У багатьох сільськогосподарських підприємствах це питання залишається актуальним через нерівномірний рівень цифрових навичок. Крім того, підприємства також мають недостатній розвиток технічної інфраструктури, що ускладнює цифрову трансформацію цього напрямку їх діяльності [7].

Окремо варто враховувати фінансовий аспект, оскільки початкове впровадження цифрових рішень супроводжується витратами на адаптацію внутрішніх процесів, оновлення підходів до ведення обліку та організацію супровідних змін. Для підприємств аграрного сектору це може бути відчутним фактором, особливо в умовах обмеженого доступу до інвестиційних ресурсів. Водночас такі витрати мають разовий або етапний характер і в подальшому компенсуються за рахунок підвищення ефективності управління.

Також слід зазначити, що важливим є питання інформаційної безпеки та захисту даних, оскільки розширення цифрового середовища підвищує вимоги до контролю доступу та збереження комерційно чутливої інформації, зокрема щодо імпорتنних операцій. Це потребує належної організації внутрішніх регламентів та відповідального підходу до управління інформаційними потоками.

Таблиця 1. Цифрові рішення для обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту

Технологія / рішення	Коротка характеристика	Напрями застосування в управлінні товарами критичного імпорту
Хмарні бухгалтерські системи (QuickBooks, Xero, Zoho Books)	Програмні продукти для ведення обліку та формування звітності з доступом через інтернет і можливістю постійного оновлення даних	Оперативний облік імпорتنних операцій, контроль витрат на закупівлю та логістику, формування фінансової звітності щодо критичних товарів
ERP-системи (SAP ERP)	Комплексні системи управління підприємством, що об'єднують облік, контроль, постачання та інші бізнес-процеси в єдиному середовищі	Координація закупівель критичного імпорту, контроль руху товарів від постачальника до складу, узгодження фінансових і логістичних процесів
Вітчизняні обліково-звітні системи («М.Е.ДОС», «FREDO Звіт», «Сота», «MASTER бухгалтерія», «iFin», «Електронна бухгалтерія»)	Системи для ведення бухгалтерського обліку та податкової звітності з урахуванням національних вимог	Формування та подання звітності щодо імпорتنних операцій, контроль податкових зобов'язань, забезпечення відповідності законодавству
Хмарні сервіси та SaaS-рішення	Онлайн-платформи, що забезпечують доступ до облікових і контрольних даних незалежно від місця перебування	Централізоване зберігання інформації про імпорт, швидкий доступ до даних, підтримка безперервності облікових процесів
Інтегровані системи за принципом «єдиного вікна»	Підхід до об'єднання різних інформаційних потоків у межах єдиного середовища управління	Узгодження даних про закупівлі, постачання та використання імпорتنних товарів, підвищення прозорості та оперативності управлінських рішень

Джерело: створено автором на основі [2; 3; 6].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, за результатами проведення дослідження можна дійти висновків, що цифрова трансформація обліково-контрольного забезпечення управління товарами критичного імпорту в аграрному секторі є важливим напрямом удосконалення інформаційного супроводу зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Завдяки цьому вдається змінити підходи до формування та використання облікових даних, а також забезпечити більш узгоджене поєднання облікових і контрольних функцій та підвищити якість управлінських рішень. Водночас її практична реалізація потребує врахування організаційних, кадрових та ресурсних особливостей сільськогосподарських підприємств, що впливає на темпи та масштаб упровадження відповідних змін. Подальший розвиток цього напрямку буде пов'язаний із поглибленням інтеграції цифрових інструментів в систему обліку та контролю і адаптацією їх до специфіки аграрного сектору та умов зовнішнього середовища.

Література:

- Мулик Т. О. Цифрова трансформація обліково-контрольних процесів вітчизняних підприємств: сучасний стан та стратегічні пріоритети. *Облік і оподаткування*. 2026. № 1 (115). С. 104—113. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/356211>
- Панасюк В. М., Проказюк Т. В. Цифровізація обліку та контролю експортних операцій в умовах сучасних викликів. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7714>
- Польова О. А., Манеляк І. В., Маліцький П. О. Основні теоретичні підходи цифрової трансформації облікових систем підприємств аграрної сфери. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 5. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/49>
- Еліас Ф. Р. К. Цифровізація бізнес-процесів аграрних підприємств: переваги та недоліки. *Підприємництво та інновації*. 2023. № 29. С. 153—157. URL: <https://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/642>
- Коломoeць Є. Цифрова трансформація бізнесу як основа підвищення його конкурентоспроможності. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 72–8. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1084>
- Нестеренко І. В., Ковалевська Н. С. Новітні цифрові рішення для обліку економічної діяльності підприємств в умовах сучасних викликів. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 4 (51). С. 322—328. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1123>
- Коляденко С., Дзись О., Гайдей В. Перспективні напрями цифровізації аграрних підприємств у контексті економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3441>

References

- Mulyk, T. O. (2026), "Digital transformation of accounting and control processes of domestic enterprises: current state and strategic priorities", *Oblik i opodatkuvannia*, vol. 1 (115), pp. 104—113, available at: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/356211> (Accessed 05 May 2026).
- Panasiuk, V. M. & Prokaziuk, T. V. (2026), "Digitalization of accounting and control of export operations under modern challenges", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 84, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/7714> (Accessed 05 May 2026).
- Polova, O. L., Maneliak, I. V. & Malitskyi, P. O. (2024), "Main theoretical approaches to digital transformation of accounting systems of agricultural enterprises", *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 5, available at: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/49> (Accessed 05 May 2026).
- Elias, F. R. K. (2023), "Digitalization of business processes of agricultural enterprises: advantages and disadvantages", *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, vol. 29, pp. 153—157, available at: <https://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/642> (Accessed 05 May 2026).
- Kolomoiets, Ye. (2024), "Digital transformation of business as a basis for increasing its competitiveness", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 4 (51), pp. 72—80, available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1084> (Accessed 05 May 2026).
- Nesterenko, I. V. & Kovalevska, N. S. (2024), "Modern digital solutions for accounting of economic activity of enterprises under current challenges", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 4 (51), pp. 322—328, available at: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1123> (Accessed 05 May 2026).
- Koliadenko, S., Dzis, O. & Haidei, V. (2024), "Prospective directions of digitalization of agricultural enterprises in the context of economic security", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3441> (Accessed 05 May 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 10.05.26

Прорецензовано / Revised: 15.05.26

Дата публікації / Published: 21.05.26